

Remiss av promemorian Strategiska projekt – Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om nettonollindustrin

Svemin är branschorganisationen för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige. Svemin representerar cirka 70 företag med drygt 15 000 anställda inom produktion, prospektering och teknik som vi benämner det svenska gruvklustret. Medlemsföretagen finns i hela landet. Metallgruvorna är lokaliserade till norra Sverige och Bergslagen medan kalkstensfyndigheterna främst finns på Gotland.

Bakgrund

Regeringen har remitterat en promemoria med förslag på författningsändringar med anledning av EU-förordningen Net Zero Industry Act (NZIA). Syftet med NZIA är att stimulera EU:s tillverkningskapacitet för nettonollteknik, stärka EU:s försörjningskedjor och motståndskraft samt bidra till att nå EU:s klimatmål. NZIA trädde i kraft den 29 juni 2024 och har som uttalat mål att den europeiska produktionskapaciteten för så kallade netto-noll teknologier, med energisektorn i särskilt fokus, ska täcka 40 procent av EU:s behov till år 2030.

Svemins remissvar utgår från svensk gruvnäringens perspektiv samt det faktum att NZIA hänger tätt samman med EU-förordningen Critical Raw Materials Act (CRMA). Både NZIA och CRMA syftar till att åtgärda problemet med att EU i dagsläget är starkt importberoende av komponenter och råvaror som av EU pekas ut som kritiska och/eller strategiska. Det svenska gruvklustret har stor potential att bidra till att uppnå målen i både NZIA och CRMA. Det är här Svemins fokus finns och det är mot denna bakgrund vårt remissvar ska läsas.

Svemins huvudsakliga synpunkter

- Svemin välkomnar EU-initiativet NZIA som syftar till att minska EU:s beroende av strategiska komponenter från tredje land. Det är viktigt ur många aspekter, inte minst för den geo- och säkerhetspolitiska situationen EU befinner sig i. Svemin ser en stor tillväxtpotential för de sektorer som träffas av både NZIA och CRMA. I synnerhet gäller detta för Sverige med ett starkt gruv- och teknikkluster med goda möjligheter att växa.
- Svemin efterlyser ett förtydligande av ansvaret mellan de två utpekade fackmyndigheterna (Tillväxtverket och SGU) och de sex utpekade länsstyrelserna.
- Svemin ser med oro på hur NZIA inte får den verkan i Sverige som är avsedd beroende av svenska förvaltnings- och rättstraditioner som inte förmår hantera den typ av EU-lagstiftning som direkt berör svenska tillståndprocesser. I synnerhet gäller detta strategiska nettonollprojekt som får en så kallad "prioritetsstatus" och som anses utgöra ett överskuggande allmänintresse. Svemin efterlyser vidare förtydliganden om hur dessa klassningar ska hanteras i en svensk rättslig kontext.
- Svemin tillstyrker promemorians förslag om en ny sekretessbestämmelse där sekretess ska gälla för uppgift om den antas lida skada för det projektansökande företaget.

Förtydliga svenska myndigheters ansvar

Promemorian föreslår att Tillväxtverket ska vara ansvarigt för tillverkningsprojekt för nettonollteknik och att Sveriges geologiska undersökning (SGU) ska vara ansvarig för koldioxidlagringsprojekt. Det är en rimlig ordning enligt Svemins bedömning. Oklarheter uppstår dock gällande ansvarsfördelning mellan ansvariga myndigheter och de så kallade kontaktpunkterna. Kontaktpunkter ska enligt promemorian ansvara för att underlätta och samordna tillståndsprocessen för strategiska nettonollprojekt samt vara den enda kontaktpunkten för projektägaren.

I december 2024 utsåg regeringen kontaktpunkterna i Sverige till att vara länsstyrelserna i Västerbotten, Dalarna, Stockholm, Örebro, Västra Götaland och Skåne. Svemins tolkning av promemorian är att Tillväxtverket och SGU, inom sina respektive ansvarsområden, har ansvaret att "erkänna" och "upphäva" projekt som kan bli strategiska netto-nollprojekt i Sverige. Däremot är kontaktpunkternas ansvar mer otydligt. Svemin ser en risk i att länsstyrelsernas roll kan komplicera ansökningsprocessen när deras mandat är oklart och endast riskerar att skapa en administrativ mellanhand för de ansökande företagen. Vi uppmanar därför regeringen att klargöra ansvaret mellan denna form av trepartsförhållande mellan sökande företag, fackmyndigheter och utpekade länsstyrelser.

Fokusera konstruktivt på syfte och målsättning med NZIA

Enligt NZIA, och vad som beskrivs i promemorian, ska medlemsstaterna kunna stödja nettonollteknik genom att erkänna projekt som strategiska nettonollprojekt. Ett projekt som erkänns som ett strategiskt nettonollprojekt får en så kallad "prioritetsstatus" där berörda myndigheter ska säkerställa att förfaranden för projektet hanteras på snabbast möjliga sätt. Detta stärks ytterligare om projektet anses utgöra ett överskuggande allmänintresse, ett så kallat "overriding public interest". Vidare gäller korta tidsfrister för prövning av tillstånd för sådana projekt. Svemin tillstyrker alla dessa delar av NZIA som är synnerligen viktiga om NZIA ska få genomslagskraft i de svenska tillståndsprocesserna.

I promemorian beskrivs olika EU-lagstiftningar som berörs av NZIA, exempelvis ramdirektivet för vatten och EU:s naturrestaureringslag. Detta samtidigt som promemorian inte ger några tydliga svar på "hur" dessa EU-lagstiftningar ska förhålla sig till NZIA i en svensk rättslig kontext. Exempelvis är det i promemorian svårt att utläsa hur någon form av snabbspår, genom prioritetsstatus och/eller överskuggande allmänintresse, för utvalda teknologier ska fungera inom svenska rättsprocesser där vi inte har ett system för prioritering. Svemin anser att fungerande snabbspår blir nödvändiga om de ambitiösa målen i NZIA, och CRMA, ska kunna uppnås. Annars kommer vår branschs flaskhalsar i form av långdragna tillståndsprocesser sannolikt att kvarstå. Det vore allvarligt, i synnerhet när näst intill konsensus råder om att en orsak till att EU halkat efter globalt är långa tillståndsprocesser. Lagstiftning som NZIA och CRMA måste kunna göra den skillnad som är tänkt från lagstiftarens sida, det vill säga att göra det enklare att komma igenom befintlig lagstiftning som tyvärr kan sätta käppar i hjulet för det europeiska allmänintresset i form av stärkta försörjningskedjor och ökad motståndskraft.

Ny sekretessbestämmelse

Sedan NZIA trädde ikraft juni 2024 har projektägare i form av ansökande företag påtalat problem gällande kravet på att affärsplanen blir publik i ansökningshandlingarna. Promemorians förslag är att underlag som ska bifogas till en så kallad formell ansökan om erkännande, inom ramen för NZIA, behöver en ny sekretessbestämmelse. Det nya författningsförslag som promemorian framför ser ut att kunna lösa problemet där sekretess ska gälla för uppgift om den antas lida skada för den ansökande parten. Det handlar ofta om att affärsplaner måste kunna omfattas av sekretess när ett bolag ansöker om att bli ett strategiskt nettonollprojekt. Svemin tillstyrker promemorians förslag om en ny sekretessbestämmelse.

Stockholm, [datum som ovan]

Maria Sunér
VD Svemin

Joakim Aspeheim
Ansvarig Energi, Klimat och Transport, Svemin